

Column

Mainstreaming emancipatie en diversiteit

Doelgroepen zijn uit, mainstreamen is – min of meer – in. Een apart beleid voor specifieke groepen wordt als achterhaald beschouwd en als niet meer nodig. Niet omdat er niets meer zou hoeven te gebeuren, maar omdat opname in de hoofdstroom van beleid serieuzer oogt en effectiever wordt geacht. Joke Smit, die vaker interessante uitspraken deed, constateerde al veel eerder: onderwerpen raken niet van de agenda af omdat ze zijn opgelost, maar omdat ze uit de mode zijn. Ik meen dat dit toen ging over kinderopvang, ergens eind jaren zeventig.

Dit citaat is niet bedoeld als een cynische opmaat naar een pleidooi voor een meer uitgesproken doelgroepenbeleid, bijvoorbeeld ten behoeve van vrouwen en/of etnische minderheden. Veeleer vormt het een opstapje om TECENA bij u te introduceren. TECENA staat voor Tijdelijke Expertisecommissie Emancipatie in het Nieuwe Adviesstelsel. TECENA is ingesteld voor een periode van drie jaar (januari 1998 tot januari 2001) en heeft als taak te helpen bevorderen dat de adviesraden in het nieuwe adviesstelsel zelf op adequate wijze emancipatie- en diversiteitsaspecten van voorgenomen beleid in hun advisering gaan betrekken.

Wat ging hieraan vooraf? Op 1 januari 1997 is het herziene adviesstelsel bij de Rijksoverheid van start gegaan (Van der Sluis, 1998). Deze herziening was nodig om enige orde te hervinden in wat er in de loop van de tijd aan adviesorganen was gegroeid. Van de ongeveer 120 adviesorganen zijn er 24 permanente adviescolleges nieuwe-stijl overgebleven: 10 kleinere met een specialistische en 14 grotere met een brede taakstelling. Van deze grotere zijn de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid en de Sociaal-Economische Raad gehandhaafd. Nieuw

of opnieuw ingesteld zijn 12 strategische adviescolleges (Van der Sluis, 1998).

Deze 14 strategische adviescolleges vormen een belangrijk werkterrein van TECENA. Met de komst van het nieuwe adviesstelsel verdween namelijk ook de Emancipatieraad van het toneel. Mede dankzij deze raad, was een – als je de hele ontwikkeling hebt meegemaakt – indrukwekkend gedachtengoed rond emancipatie en emancipatiebeleid ontwikkeld en opgebouwd. Sommigen maakten zich zorgen over de toekomst van dit gedachtengoed, als de Emancipatieraad zou verdwijnen. Weliswaar hadden alle strategische adviesraden de opdracht meegekregen om emancipatie en diversiteitsaspecten in hun advisering te integreren, maar het vertrouwen dat dit ook daadwerkelijk zou gebeuren was niet overal even groot. Niet primair omdat men mensen van boze bedoelingen verdacht, maar meer omdat 'mainstreaming' van het emancipatiedenken moet worden geleerd. En je kunt dat pas leren, als je voldoende van emancipatieproblematieken weet. De toenmalige minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Ad Melkert, zocht een oplossing voor deze kwestie en vond die oplossing, met instemming van de Tweede Kamer, in de instelling van TECENA. Gestart als een commissie van 'drie wijze vrouwen', is TECENA nu samengesteld uit drie vrouwen en een man. Als je diversiteit in het vaandel voert, moet je ook consequent zijn. De leden zijn achtereenvolgens dr. Philomena Essed (anthropoloog), mr. Carien Evenhuis (jurist) en dr. Joop Schippers (econoom). Mijn taak is om als voorzitter van dit gezelschap, een consultancyteam zou je kunnen zeggen, op te treden. Leden en voorzitter besteden elk gemiddeld zo'n 10 uur per week

* De auteur is hoogleraar emancipatie-onderzoek aan de EUR te Rotterdam. Daarnaast is zij zelfstandig adviseur.

aan dit advieswerk. TECENA wordt ondersteund door een ambtelijk secretaris, drs. Bakka des Bouvrie.

TECENA moet er voor zorgen dat emancipatie- en diversiteitsaspecten in het nieuwe adviesstelsel herkenbaar worden verankerd. Zij dient daartoe strategieën te ontwerpen, die ook naderhand door adviescolleges kunnen worden gebruikt. Bovendien moet TECENA ervoor zorgen dat de actoren in het nieuwe adviesstelsel – voorzitter en leden van raden, stafleden van raden, departementale ambtenaren – en bronnen van emancipatiekennis en – expertise elkaar tegenkomen en van elkaars kennis gebruik maken. Verder moet TECENA bijdragen aan een evenredige vertegenwoordiging van vrouwen in de (nieuwe) adviesraden. Over evenredigheid in deze deed de politiek niet al te moeilijk: gestreefd wordt naar de helft vrouwelijke leden. Sommige raden, vooral de nieuw opgerichte en nieuw samengestelde, blijken daar overigens al vaak verrassend dichtbij.

De leden van TECENA hebben inmiddels bezoeken afgelegd bij adviesraden, hun missie verteld en overlegd hoe dit proces van mainstreaming zou kunnen worden aangepakt. Belangstelling en openheid blijken groot. De te beadviseren beleidsterreinen zijn veel en veelzijdig. Voor maatschappelijk geïnteresseerden zijn de strategische adviesraden boeiende instellingen, nog los van de vraag of hun ideeën worden overgenomen of niet. Adviesraden mogen echter niet meer staan in de politieke hectiek van elke dag. Veeleer dienen zij beleidlijnen uit te stippelen en verstandige gedachten te formuleren voor de middellange termijn. Zo bevat het werkprogramma 1999 van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid een voorgenomen advies over Overdrachten tussen generaties. Tussen generaties, aldus de WRR, vinden belangrijke geldelijke, materiële en immateriële overdrachten plaats, bijvoorbeeld in de vorm van pensioenen, zorg, gezondheidszorg, onderwijsvoorzieningen en kennis. De bestaande voorzieningen om deze overdrachten te regelen worden onder druk gezet door processen als ontgroening en vergrijzing en door veranderingen in opvattingen over solidariteit.

Afhankelijkheden ten opzichte van elkaar veranderen, als categorieën ouderen en zeer ouderen toenemen en als jongeren hun (economische) zelfstandigheid pas later bereiken. De

WRR wil zich buigen over de vraag in hoeverre de bestaande en zich ontwikkelende maatschappelijke lasten door de verschillende generaties worden opgebracht, dan wel in de toekomst zouden moeten worden opgebracht. Er bestaat in de Nederlandse en andere verzorgingsstaten vaak een impliciet sociaal contract tussen oud en jong, zonder dat goed duidelijk wordt gemaakt waarom de jongere generatie bepaalde lasten zou moeten dragen, en of zij dit wel kunnen, dan wel willen. Hoe moeten de kosten van zorg, pensioenen, onderwijs en milieu over de generaties worden verdeeld? Wat is de rol van solidariteit op macro-niveau van overheid en sociale zekerheid ten opzichte van nieuwe vormen van solidariteit buiten de sfeer van de overheid?

Interessante kwesties, die zeker emancipatie- en diversiteitsaspecten in zich dragen. Het lijkt er op dat, zolang er onvoldoende voorzieningen of mogelijkheden zijn om betaalde arbeid en informele zorg te combineren, de solidariteit tussen generaties steeds meer onder druk zal komen te staan. Hoe kun je zorgen voor je oude vader of moeder, als daarmee in de toekomstige maatschappelijke en arbeidsorganisatie geen rekening wordt gehouden? Interessant zijn ook culturele verschillen op dit punt. De norm van zorg voor je ouders wordt in sommige etnische groeperingen sterker en concreter beleefd, dan in de Nederlandse situatie gebruikelijk is. Dat heeft ook gevolgen voor de (on)mogelijkheid om aan solidariteit tussen generaties uitdrukking te geven.

Door bestudering van werkprogramma's, door gesprekken met adviesraden, door overleg met departementale ambtenaren waar adviesaanvragen worden geformuleerd, door raadpleging van experts, tracht TECENA aan de kwaliteit van het adviesstelsel bij te dragen. Want dat is de invalshoek en pretentie: als sekse- en etniciteitsverschillen worden geëxpliciteerd, ook ten aanzien van de consequenties van voorgenomen beleid, dan verbetert dat de kwaliteit van wat op overheidsniveau wordt bedacht en gedaan.

Literatuur

Sluijs, H. van der. Het nieuwe adviesstelsel van start. *Bestuurswetenschappen* 1998, nr. 1, p. 1-16.